סוגרים את לחם ארז

אילנה תורן-עמית

כולם חושבים שאת לחם ארז המציא ארז קומורובסקי. אף אחד לא יודע שאני היא זו שהמצאתי אותו. זה היה לפני 14 שנה. הרבה לפני הימים של פחי הזבל הירוקים הגדולים שניצבים היום בפתחה של כל חצר. גרתי אז מול הגינה הקטנה, בסופו של רחוב גדול שנראה כמו סמטה קטנה. אולי משום שהיה חד סטרי ונעצר ולא המשיך לשום מקום, ואולי בזכות עצי האזדרכת, שבסתיו מילאו את הכביש בהררי עלים צהובים יבשים מעופפים, ובקיץ טינפו את כל המכוניות, והמדרכות, והכבישים בנשירת מאות מהפרי הקטן והשחור שלהם. בקצה הסמטה, מתחת לדירה המופלאה שלי, האיר בלילה פנס קטן את המרצפות המרובעות הגדולות והשבורות מימי המנדט, ובבוקר, לאט לאט ובאין רואה, נערמו למרגלותיו שקיות זבל, זו על גבי זו, עד שהפכו לאחר כמה ימים לגבעה מרשימה. ואני – כל יומיים שלושה – שוחחתי עם נערת 106 וסיפרתי לה על הסמטה הנהדרת שלנו ועל הר הזבל המאיים לבלוע אותה, ולאחר יומיים שלושה נוספים היתה מגיעה עם שחר משאית זבל ועורמת לתוכה את ההר על תכולתו ועל הזבובים הירוקים-כחולים שריחפו סביבו. ובבוקר, כשירדתי לחנות המכולת של יחיאל, עמד הפנס מבויש ובודד, הציץ בי בנזיפה, אבל מיד נרגע כשיהודה בן ה-80 - לבוש בהידור בחליפה החומה שלו, צועד לעבר ביתה של יקירתו - הניח מתחתיו את שקית הזבל הראשונה, אבן הפינה להר הזבל הבא.

יחיאל היה מקבל אותי בחיוך השמח שלו. "רוצה לחמנייה חמה? הרגע הגיעו". הוא ידע שילדיי כבר עזבו את הבית ושוב אני לא ממהרת לחזור הביתה, לפני בית הספר, עם שלוש לחמניות חמות – שתיים לסנדביצ'ים שלהם ואחת לי, עם כוס קפה "טסטר צ'וייס". אבל מי יכול לסרב ללחמנייה טריה בבוקר? ומי יכול לסרב ליחיאל? עמד שם עם רותי, אשתו הקטנה המגיעה עד לכתפיו, מהודרת, שקטה ומאופקת, צובעת את המקום בניחוח אירופי. שולף עיפרון מאחורי האוזן ורושם "בהקפה" בכרטיסיה קטנה את החוב היומי. אני בטוחה שהחיוך הזה מיוחד רק לי והלחמנייה הזאת, לבנה ופריכה, נאפתה במיוחד בשבילי. לא יכולה להיות טובה ממנה.

כל זה היה נכון עד שהמצאתי את לחם ארז. כמו שהמצאתי בשארם א-שייך, את "זכרון דברים" של יענק'לה שבתאי. לא זוכרת איך הגעתי לחוף הזה. זוכרת רק שכולם הגיעו לשם עם המשפחות – האיש, והילדים - ואני הצטרפתי לחברים לבדי, עם הספר ששרה'לה נתנה לי ואמרה שיענק'לה הוא שכן, גבוה ויפה וממש מקסים. וכשכולם יצאו לשחות וללכת לאורכו ולרחבו של החוף, בין חושות קטנות וים, ומדבר סיני עד אין סוף, נשארתי מאחור באוהל סיירים קטן, שהוקם על-ידי מארחיי, והתלוויתי יום שלם אל גולדמן ואל אביו של גולדמן ואל צזאר וישראל ואל אחרים, בין דפי הספר שנכתב בשורה אחת מתמשכת לאורך 282 עמודים, ברחוב פרוג במרכז תל-אביב. ואחר כך, כשכבר גילו את "זכרון דברים", והעיתונים היו מלאים בו, אני חייכתי אל עצמי בשקט. ידעתי..

אז עם לחם ארז זה היה ככה: חציתי את אבן גבירול וראיתי שיש חיים מחוץ לשכונה. ויש שם חנות קטנה ומטריפה, שריחה מגיע כמעט עד השכונה. ריח של לחם עבודת יד, כמו של פעם, ממחמצת, כל לחם יצירת אמנות. המוכר הצעיר עמד רציני מאחורי הדלפק והציע לי לחם זיתים מחיטה מלאה, לחם קצח – גם הוא מחיטה מלאה וקמצוץ של קצח שחור מפוזר עליו בנדיבות, לחם יווני – נראה כמו "לחם לבן" אבל הוא לא, יותר מאורך וגרגרי סומסום מפוזרים עליו, "לחם פועלים" – לחם "פשוט" מקמח מלא, ולחם שיפון עגלגל. ובפינה – 5 לחמניות מקמח מלא במחיר של שלוש.. "מה תקח'י"? שאל בהבעה חגיגית. הבטתי ימינה ושמאלה – איש לא היה. "את הכל", עניתי, והוא עטה על ידיו כפפות חד פעמיות, לקח כל כיכר ופרס אותה ב"מכונת הלחם" שעמדה ממול, תחב לתוך שקית נייר פרגמנט מרשרש עם רישום קליל של לחם, וארז הכל בשקית ניילון גדולה, עם רישום דומה. ואני, אחרי ששילמתי מחיר של משכנתא חודשית על השקית, חציתי במהירות את הסמבטיון המפריד בין העולם ש"שם" לבין שכונתי וביתי, רצתי הביתה והחבאתי את הכל, פרט ללחמנייה אחת, במקפיא. "כל יום", אמרתי לעצמי בקול, "אוציא פרוסה אחת מלחם אחר, אחמם בטוסט, ואתענג עליה". "ולמה השארת לחמנייה אחת בחוץ"? שמעתי את עצמי שואלת את עצמי. זה אפילו לא ראוי לתשובה, אמרתי לעצמי, חציתי את הלחמנייה לחצי, מרחתי חמאה בנדיבות, מזגתי לי כוס טסטר צ'וייס, והתרווחתי בכיסא המטבח. "זה בהחלט לא דומה ללחמנייה הלבנה הפריכה של יחיאל, ולא לבאגט המצוין שלו", ציווח קול קטן, גבוה. אבל מי הקשיב?

מתי שמתי לב שאני מדירה רגליי מהמכולת של יחיאל? אולי ימים, אולי שנים אחרי. ואולי כשפגשתי את מוטי, הספר הבוכרי, ששכר מיחיאל את המחסנון הצמוד למכולת,

והפך אותו למספרה שכונתית. "מתי ראית את רותי בפעם האחרונה?", שאל אותי כשצבע את שערי בפסי צהוב-שנהב תוצרת "שוורצקופ", שהוא כל כך התגאה בהם ואני כל כך שנאתי. "אתמול. ראיתי אותה ואת יחיאל צועדים יד ביד בשכונה. נראים כאילו בפנסיה". ואולי לפני שבוע? או חודש, או שנה? צווח הקול הקטן שלי, שאני מנסה לא לשמוע אותו כשהוא ממש מפריע לסדר הטוב. "זהו, שלא", סינן מוטי, "אתמול בלילה נפטרה פתאום, התקף לב. כן, היו בפנסיה, אני שוכר גם את המכולת, ואבא של הכלה שלי הופך את הכל, לכבוד החתונה, למספרה גדולה, מפוארת, עם כל החידושים של היום".

עליתי בכבדות לקומה השלישית של בניין הבאוהאוס המתפורר שבו ממוקמת דירתי זה 40 שנה, הדלקתי את הטלוויזיה וצנחתי לתוך הכורסה. "לא אבא במאה", אמרה המוכרת המתוקה על המסך ממול, לילדונת בפרסומת למכירת החיסול של ספרי ישראל - "4 במאה". "וזה הכל בגללך", שמעתי את עצמי מדברת במרירות לחלל, "מתי קנית אצלו בפעם האחרונה לחמנייה חמה? הרבה יותר נאה לך להוציא פרוסת לחם ארז מהמקפיא ולהפשיר אותה. ולא ידעת, ולא השגחת.."

על לחם ארז, הייתי בטוחה, אשמור יותר. כאן אצליח יותר לדאוג שהמחר יהיה בדיוק כמו האתמול. ארוחות בוקר "בריאות", שנהגתי להזמין במשך שנים, לי ולחברים מזדמנים, בבית הקפה הסמוך לחנות, שהתפרס על המדרכה ("כמו בפריז", חייכתי בגאווה לחברתי שבאה מירושלים הנידחת), בהחלט אפשרו לי הרגיש שהכל בשליטה; ושלא צריכים מאמץ גדול במיוחד כדי לשמור על מה שיש: סלט קטן קצוץ בקפידה במטבח הקטן שבבטן בית הקפה, טרי ומגרה בשמן הזית ובלימון שלו, חתיכה נדיבה של סלמון מעושן ליד, גבינת פטה, זיתים סוריים, כף לבנה, ביצת עין דו-ראשית על "צלחת" טוסט פריך, וכוס קפה גדול, חם ונהדר לקינוח, עם ריבת הבית. וכל זה בהחלט במחיר שווה לכל נפש. וגם כש"חידשו", והחליפו תפריטים והסלט הקטן והסלמון נעלמו, והלחמים הצטמקו לחצי מגודלם המקורי ומחירם הוכפל – עדיין החלטתי להרגיש ששום דבר לא השתנה. עדיין הקפה נהדר, ורמי, הברמן המופלא, עדיין עומד ומכין אותו שבעה ימים בשבוע, מבוקר עד ערב, עדיין מחייך את החיוך הזעיר שלו בקצה זוויות הפה, שעומד בסתירה לפנים המרוכזות והמרוחקות שלו, ומגניב מדי פעם לשולחננו חצאי כוסות של גזר סחוט קר, בלי להמתין ל"תודה" שלנו.

ואז, כשכבר היה מאוחר מדי, ישבתי בקפה ארז, פתחתי את "דה מרקר" וקראתי- נדהמתי: "סוגרים את לחם ארז. לחם ארז ביקש הקפאת הליכים.. 16 סניפים.. משבר ניהולי... חובות של למעלה מ-12 מיליון ₪... 10 סניפים נסגרו בשנתיים האחרונות...

קומורובסקי, האיש שלש בידיו כיכרות שכולם רצו לטעום, מכר את חלקו כבר ב-2007; ב-2008 נבחרה הרשת למקום שבו הלקוחות הכי פחות מרוצים.."

הרמתי את עיני – רמי. עזב את משמרתו ליד מכונת הקפה, והתיישב לצדי. ודיבר. וסיפר. כאילו מאז ומעולם נהגנו לשוחח. כאילו לא היינו האיש ששותק ושיודע הכי טוב להכין את הקפה הכי טוב בתל-אביב, והאשה שמעריצה אותו ואת הקפה הכי טוב בתל-אביב. "אם ידעתי שסוגרים? בוודאי, כבר כמה חודשים. ובכלל, כשהתחלתי כאן הייתי כבר בפנסיה. בן 42 ובפנסיה. אני איש ברזלים; כל מה שאת רואה מברזל בארץ – זה אני: מגדלי עזריאלי, נתיבי איילון, הכל. מאיפה הברזל? מטורקיה, מאוקראינה, מכל מקום שאפשר היה. וכך רכשתי את הבית שלי בגבעתיים, ואת כל אוצרות האמנות שבו. כשסיימתי לשלם משכנתא – יצאתי לפנסיה. לארז הגעתי בטעות – ומהיום הראשון אני עושה כאן קפה. כבר שבע שנים, מסביב לשעון. ומשפחה? זה אין.. זה הפרוייקט הבא. אני עושה קפה ורואה את כל הזוגות האלה שבאים עם ילדים קטנים – ומקנא.. אבל, זה לא פשוט. אני רוצה בת-זוג ראויה. קודם כל שתהייה המענטש. זה הכי חשוב. אבל, אני אוהב דברים יפים. כל ערב אני נכנס לבית היפה שלי ואומר לכולם – ליוסל ברגנר (אותו אני הכי אוהב) , לרות שלוס (יש לי 5 רות שלוס), לקלייזמר של מאנה כץ (ממוספר), והכל אורגינל או הדפסים ממוספרים – לכולם אני אומר ערב טוב, הגעתי. והם שמחים. אני מדליק מזגן, שם קצת באך. כן, יהיה נחמד לצרף בת זוג, אני עובד על זה. ואל תחשבי, היו לי כבר יחסים ארוכים. רוצה לראות את האחרונה שלי?" שלף את הנייד – "תכירי, זוהי סופי, הרכישה האחרונה שלי.. קשה להתחרות בה.." ועל המסך מופיעה בחורה חטובה מברונזה, של גיאורג קולבה. "אני מת עליה; עלתה לי 15 אלף. לא תגידי ברונזה חלולה – זה מלא, אי אפשר להרים אותה. בשום מקום לא מצאתי עוד סופי כזאת.

לידינו עמדה בחורה רכה, מקסימה, יפהפייה, מחייכת. "כל מלה שלו אמת", אמרה, "אבל אם היה משקיע 15 אלף בבחורה רגילה, הכל היה נראה אחרת". ורמי – "תכירי, זאת אחותי, בת 36". יפהפייה, אמרתי, נראית בת 16. ורמי: "יש לי שתיים כאלה.."

מה, שאלתי – מאנה כץ? "לא, אחיות. תאומות. אחת נשואה ואחת לא. זאת לא.."

אז רמי לא מודאג. והוא יודע על כך כבר שלושה חודשים.. אם יסגרו – הוא ימשיך הלאה. אבל אני - שוב לא ידעתי, שוב לא שמרתי, לא השגחתי. והכל השתנה. מזל שלא אני היא זו שהמצאתי את מדינת ישראל..